

Evangélikus Hittudományi Egyetem Doktori Iskola
Gyakorlati Teológiai Tanszék

TANÍTÁS ÉS TANULÁS
FELNŐTTKORBAN:
SZEMLELETVÁLTÁS
A FELNŐTTKATEKÉZISBEN

Doktori értekezés tézisei

Pángyánszky Ágnes

Témavezető: Dr. Szabó Lajos

Budapest, 2015

KUTATÁSI ELŐZMÉNYEK

Evangélikus egyházi és gyülekezeti mindennapjaink egyik legégetőbb kérdése a felnőttek irányában megvalósuló katechetikai stratégia megerősítése. Az egyház a katechetika segítségével - megismerve a felnőtt emberek élethelyzetét, hitbéli fejlődését és speciális felnőttoktatási igényeit -, új hangon és új hívással szólíthatja meg a felnőtteket. Ebben a folyamatban szeretném én is az általam alapkérdéseknek és kihívásoknak tekintett témákat bemutatni, jelen tapasztalatunkkal és lehetőségeinkkel ütköztetni. „Teológiai utazásra” vállalkoztam a disszertációval. Célom, hogy jobban magunk előtt lássuk azokat a kihívásokat és feladatokat, amelyek a felnőtteket is újra be tudják vonni a hit világába és az egyház életébe. Ennek az utazásnak a környezete a bennünket körülvevő társadalmi valóság és az egyház XXI. századi helyzete és kihívásai.

A gyakorlati teológiában, különösen a katechetikában megjelent nemzetközi és hazai szakirodalmat áttekintve láthatjuk, hogy ma már egyre több szakkönyv foglalkozik a felnőttoktatással, és egyre nagyobb hangsúlyt fektetnek az egyházak a felnőtthit formálódásának kérdésére. A szakkönyvek széles merítésű témamegközelítését igyekezem disszertációmban is felhasználni a különböző hitfejlődési elméletek, valláspszichológiai megközelítések bemutatásával, és a felnőttkatekézis ill. a felnőtthit formálódásának sokszínű tematikájával. Mint ahogyan a külföldi egyházak is egyre nagyobb figyelmet szentelnek ennek, úgy a hazai evangélikus berkekben is egyre fontosabb és sürgetőbb a felnőttoktatás. Nem csupán a lelkészek részéről történik meg ez a felismerés, hanem gyülekezeteink számára is fontos, hogy lehetőség legyen minden életkorban az élet értelme megtalálásának szempontjából új ismeretek megszerzésére.

MÓDSZER

Vizsgálódásom és érdeklődésem alapvetően olyan területek felé irányult, amelyek megalapozhatják a felnőttekhez való egyházi odafordulás relevanciáját és új perspektívába helyezik ezt a fontos területet. A felnőttkatekézis megalapozásának szükségessége miatt olyan elméleti kutatást tartottam fontosnak, ami több oldalról is körüljárja a témát. Már ismert és talán kevésbé ismert megközelítések is helyet kaptak a fejezetekben, mindegyik olyan támpontot adva, amin az elindulás, a gyakorlati megvalósulás is megtörténhet. Munkám során sok olyan területtel találkoztam, amelyeket továbbkutatásra izgalmasnak és fontosnak találtam, amelyekkel szívesen foglalkoztam volna többet, viszont aránytalanná tették volna a disszertáció általam célként kitűzött formáját és témáit. Bízom benne, hogy ez a széles spektrumú vizsgálat mégis bizonyítani tudja, hogy miért prioritás a mai egyházi kontextusban a felnőttekre vonatkozó katechetikai szemléletváltás.

Disszertációm hipotézise a következő volt:

Jézus Krisztus minden generáció tanítására érvényes misszió parancsolata alapján az egyháznak a felnőttek felé való katechetikai odafordulása prioritás annak érdekében, hogy a közös tanulás és tanítás szolgálatában az egyház a XXI. század felnőtt emberének is útitársává tudjon válni az értelemkeresés és a spirituális nyitottság folyamatában.

Hipotézisem kifejtését az alábbi kérdések vezették:

- Milyen szerepet töltött be a felnőttek felé irányuló tanítás a bibliai időkben és az egyház történetében?
- A XX. és a XXI. század szekuláris világában milyen társadalmi változások határozzák meg a felnőtt világot? Milyen vallási tartalmak kapnak helyet a posztmodern társadalomban?
- Milyen helyzetben és milyen kihívások közepette él ma az egyház, és milyen aktuális kérdéseket vizsgál a felnőttek korosztálya szempontjából? A gyülekezetek hogyan válhatnak az identitás kialakításának iskoláivá a vallási és világnézeti sokféleség ellenére?
- Segítenek-e a fejlődépszichológián alapuló hitfejlődési elméletek a felnőttképzést érintő szemléletváltásban?
- Valláspedagógiai szempontból milyen módszertani megközelítések alkalmazhatóak a felnőttképzésben?

Kérdéseim vizsgálata során jutottam el azokra a következtetésekre, amelyek bizonyítani tudják, hogy a felnőttképzés prioritás az egyház életében, és a katekézistörténeti, a társadalmi, az egyházi, a pszichológiai és a pedagógiai területek erre vonatkozó vizsgálatai megmutatják, hogy az egyház tanítói szolgálatának meg kell erősödnie a felnőttképzés szempontjainak gyakorlattá tételében.

TÉZISEK

1. Az egyház történetének azon korszakaiban, amikor az egyháznak létéért kellett küzdenie, a tanítás prioritása mindig megerősödést és lelki gyarapodást hozott. Az egyház mai identitáskeresése szintén olyan időszak, amikor át kell gondolnia az egyháznak elhívása kontextuális megvalósulását. A bennünket körülvevő posztmodern világ már nem a racionalitás hegemoniájára épül, de esélyt ad minden jelentésalkotási igénnyel rendelkező vallási vagy filozófiai irány számára. Ezt a lehetőséget a keresztyén egyháznak is ki kell használnia, hogy az új társadalmi helyzetben éljen a felnőttképzés adta lehetőségekkel. A posztmodern világ helyzetében a felnőttek tanítása és kísérése az egyház küldetése és egyben kihívást is jelent.
2. A felnőttképzést interdiszciplinaritás jellemzi. Magának a katekézisnek a megvalósulása megkívánja, hogy szoros kapcsolatban álljon a pszichológiával, a pedagógiával, szociológiával és az egyház életét vizsgáló teológiai diszciplínákkal (homiletika, poimenika, liturgika). A tanítás és a tanulás folyamatában lévő ember úgy találkozzon az egyház életével, hogy szakrális kommunikáció valósulhasson meg, és ez hozzájáruljon a felnőtt ember hitének fejlődéséhez.
3. A Biblia, az óegyházi katekumenátus rendszere, a reformáció felismerései, de még a magyarországi rendszerváltás utáni időszak keresztyén iskola- és hitoktatási rendszerének fejlődése is azt mutatja, hogy a vallásgyakorlás egyben folyamatos oktatási feladatot is jelent. A tanuló közösségek jelenléte az egyházban az élet, a megújulás, a hitben való

elmélyülés és a megerősödés jelei. Így megvalósulhat egy biblikus, a keresztyén antropológiából tájékozódó, a hitfejlődés során empátiát tanúsító és formálódást elősegítő felnőttkatekézis.

4. A közelmúltban végbemenő társadalmi változások átformálták az értelemkeresés módját és a vallási, ill. a spirituális kérdésekhez való viszonyulást. Az életértelem keresésének a folyamatában az egyház fel tud mutatni egy új ember- és jövőképet, és rá tud mutatni hit és élet szoros kapcsolódására, közös lélegzetvételére. A spirituális útkeresés közben jelenlétével, szolgálatával és láthatóságával a hit tartalma megismerésének kérdésében segítő útmutatást nyújt. A társadalmi kontextus megismerése iránti folyamatos igény kell jellemezze a felnőttkatekézist, és a változások által generált kérdésfeltevésekben kísérő partnere legyen a felnőtt generációknak.
5. A felnőtt katekézis szoros kapcsolatban áll a hitfejlődés kérdésével. Az érett hit meglétére irányuló kutatások és a felnőttek egyházi jelenlétét vizsgáló felmérések alátámasztják, hogy a felnőtt korú egyháztagek esetében is hiányos a hitben való elmélyedés. Az egyháznak az az esélye, hogy hitfejlődés kutatás eredményeire támaszkodva a tanítás lehetősége és szolgálata által segít megszerezni azt a felkészültséget, ami a transzcendens felismeréséhez és megismeréséhez szükséges.
6. A felnőttkatekézis építhet a valláspedagógia és az andragógia kutatási eredményeire és elindulhat a vallásandragógia kimunkálásának irányába. A felnőttkatekézis tanulásméletét a transzformatív tanuláshoz, módszertanát

pedig a vendégszeretetnek és a lelkipozozói figyelemnek kell átjárnia.

TÉMÁHOZ KAPCSOLÓDÓ PUBLIKÁCIÓK

- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Fialalokat Krisztushoz vezetni. In: Szabó Lajos (szerk.) *A lelkipozozás órája. Alapvetés és irányvétel a lelkeszi szolgálat mindennapjaihoz*. Teológiai Irodalmi Egyesület. 2000.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: A homiletika története az Amerikai Egyesült Államokban a 20. században. I-II. *Lelkipásztor*, 2007/3. 82-86. o., 2007/4. 132-136. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Az egyház tanításának aktualitása az igehirdetésben. *Lelkipásztor*, 2007/11-12. 430-433. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Lelkipozozás és gyülekezet. *Lelkipásztor*, 2008. 299-302. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: A hitről felnőttkorban. In: SZABÓ Lajos (szerk.): *A közösségépítő lelkesz*. Luther Kiadó, Budapest, 2010. 135-143. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Az internethasználat és a közösségi oldalak adta lehetőségek a gyülekezetépítésben. *Lelkipásztor*, 2011/2. 57-58. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Konfirmáció: a felnőtt hitre nyíló ablak. *Lelkipásztor*, 2012/8-9. 292-296. o.
- PÁNGYÁNSZKY Ágnes: Hogyan közelítünk a XXI. században egy textushoz? In: Szabó Lajos (szerk.): *Homiletika ökumenikus palettán. Együttgondolkodó előadások az igehirdetésről*. Luther Kiadó, Budapest, 2013. 198-212. o.

PÁNGYÁNSZKY Ágnes – SIBA Balázs – HÁMORI Ádám: A konfirmáció, ahogy a fiatalok látják. *Lelkipásztor*, 2015/7. 249-256. o.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretném megköszönni témavezetőm, Dr. Szabó Lajos gyakorlati teológiai professzor szakmai iránymutatását, témavezetői segítségét és a gyakorlati teológia kérdései iránti lelkesedés példamutatását. Köszönöm Szabóné Mátrai Mariannának, a Gyakorlati Intézet vezetőjének lényegretörő és építő javaslatait. Köszönöm az Evangélikus Hittudományi Egyetem oktatóinak, dr. Varga Gyöngyinek, dr. Orosz Gábor Viktornak és Dr. Korányi Andrásnak a szakmai segítségnyújtást. Köszönöm a könyvtár munkatársainak, Márton Gyöngyvérnek és Mészáros Kornéliának a szöveg gondozásában adott segítséget.

Köszönöm családomnak mindazt az áldozatot, amivel lehetővé tették, hogy három gyermekünk és a lelkeszi szolgálatom mellett kutatási terveim valóra válhassanak.